

فرهنگ پست مدرن؛ تفکیک زدایی و صورت بندی شکلی

شاپور بهیان

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی دانشگاه تهران

اسکات لاش نویسنده کتاب «جامعه‌شناسی پست مدرنیسم» در شیکاگو به دنیا آمد. لیسانس خود را در رشته روان‌شناسی از دانشگاه میشیگان و فوق‌لیسانس خود را در رشته جامعه‌شناسی از دانشگاه نورث وسترن گرفت و از مدرسه اقتصاد لندن به اخذ دکترا در رشته اقتصاد نائل شد. لاش در حال حاضر مدیر مرکز مطالعات فرهنگی و پروفیسور جامعه‌شناسی در کالج گلداسمیت دانشگاه لندن است.

عناوین کتابهای او بدین شرح است: پایان سرمایه‌داری سازمان یافته (همراه با جان اوری ۱۹۸۷)، ماکس وبر، عقلانیت و مدرنیته (ویراستار، ۱۹۸۷)، جامعه‌شناسی پست مدرنیسم (۱۹۹۰)، مدرنیته و هویت (ویراستار، ۱۹۹۲)، مدرنیسم تأملی (همراه با بک و گیدنز ۱۹۹۴)، مدرنیته‌های جهانی (ویراستار، ۱۹۹۵)، خطر، محیط و مدرنیته (ویراستار، ۱۹۹۵)، سنت زدایی (ویراستار، ۱۹۹۶)، زمان و ارزش (ویراستار، ۱۹۹۸)، مدرنیته دیگر، عقلانیتی متفاوت (۱۹۹۹).

لاش جامعه‌شناسی پست مدرنیسم را سال ۱۹۹۰ منتشر کرد*. او زمانی به نوشتن درباره پست مدرنیسم اقدام کرد که این واژه دیگر جنبه تغن و مد نداشت و قدم به مباحث جدی آکادمیک گذاشته بود.

پست مدرنیسم در این زمان دیگر پارادایمی فرهنگی شده و ارزش بحث و جدل جدی پیدا کرده است. سعی لاش این است که همین اهمیت را نشان دهد. مخاطب او - یا مخاطب فرضی اش - طیف چپ است که در آن زمان به دیده تحقیر به پست مدرنیسم می‌نگریست. دغدغه او این است که چپ را متوجه وجوه پیشرو و انقلابی پست مدرنیسم کند، ضمن آنکه ویژگیهای محافظه‌کارانه یا ارتجاعی اش را برشمارد. از این رو است که گاه در شرح افکار متفکران نامدار پست مدرن زیاده‌روی می‌کند و از این لحاظ چه بسا کمی فاضل‌ماب به نظر آید.

این وضعیت در نثر کشدار و نفسگیرش نیز

منعکس شده است که بی‌شک تا حدی ناشی از نقل قولهای مستقیم و غیرمستقیمی است که از دشوارنویسان پست مدرن می‌کند. با این حال، احاطه او بر مباحث مطروحه انکارناپذیر و پیچیدگی کار او، با توجه به چندجانبگی حوزه کارش - رمان، نقاشی، معماری، موسیقی، فیلم، تبلیغات - قابل توجه است. از نظر لاش، جامعه‌شناسی پست مدرنیسم به هیچ وجه، مرور «ادبیات» مربوط به پست مدرنیسم نیست. این کتاب متشکل از سه بر نهاد یا سه تریه به هم پیوسته و مرتبط به هم است:

۱. بر نهاد تغییر فرهنگی؛ به این معنی که مدرنیسم فرایندی است مبتنی بر تفکیک فرهنگی، حال آن که پست مدرنیسم فرایندی است مبتنی بر تفکیک زدایی فرهنگی.

۲. بر نهاد نوع فرهنگی؛ یعنی این که مدرن شدن عبارت است از یک صورت بندی فرهنگی «گفتاری»، حال آن که پست مدرنیسم یک صورت بندی فریگورال یا شکلی است.

۳. بر نهاد قشر بندی اجتماعی، یعنی این که مولدان و مخاطبان مربوط به فرهنگ مدرنیسم و پست مدرنیسم را باید در میان طبقات و خرده طبقات در حال زوال و در حال ظهور پیدا کرد.

لاش در فصل اول کتاب، به بررسی این سه بر نهاد می‌پردازد. در اینجا تفاوت میان دلالت «گفتاری» (مدرنیستی) و شکلی (پست مدرنیستی) را به کمال روشن می‌کند، فرایندهای فرهنگی تفکیک و استقلال یابی مدرنیستی و تفکیک زدایی پست مدرنیستی را پی می‌گیرد؛ به این امر می‌پردازد که چگونه مدرنیسم / پست مدرنیسم با ساخت یابی و ساخت زدایی هویت‌های جمعی طبقات اجتماعی مرتبط است؛ به بررسی این امر می‌پردازد که چگونه فرایندهای مدرنیسم و پست مدرنیسم، در متن فضای شهری به ایفای نقش می‌پردازند و نهایتاً اقتصاد سیاسی

Sociology of Postmodernism

S. Lash

- Sociology of Postmodernism
- S. Lash
- Routledge
- 1996

لش جامعه‌شناسی پست مدرنیسم را در سال ۱۹۹۰ منتشر کرد،

اوزمانی

به نوشتن درباره پست مدرنیسم اقدام کرد که

این واژه دیگر جنبه تفننی

و مدناشت

بلکه قدم به مباحث جدی آکادمیک گذاشته بود

مدرنیاسیون فرایندی است

مبتنی بر تفکیک فرهنگی،

حال آنکه پست مدرنیاسیون فرایندی مبتنی بر

تفکیک‌زدایی فرهنگی است

تئاتر و نقاشی و معماری روشن می‌کند. در فصل ۸ و ۹، ارتباط فرهنگ مدرنیستی و پست مدرنیستی با تغییراتی که در اقتصاد و جامعه رخ داده بررسی می‌شود و این کار به واسطه طبقه اجتماعی انجام می‌گیرد. فرض اصلی لش در این فصل این است که مدرنیسم هویت بورژوازی را سست می‌کند. موضوع فصل ۹، مدرنیاسیون و پست مدرنیاسیون از منشور آثار پیربوردیو است. نزد پوردیو مدرنیاسیون فرآیند تفکیک و پست مدرنیاسیون فرآیند تفکیک‌زدایی ساختارهای اجتماعی است.

پی‌نوشت

* ترجمه این کتاب اخیراً با مشخصات زیر به چاپ رسیده است: جامعه‌شناسی پست مدرنیسم (۱۳۸۳) حسن چاووشیان، نشر مرکز.

- Contemporary Cultural theory: An Introduction
- Andrew Milner and jeff Browitt
- London and NewYork: Routledge
- 2002

نویسندگان این کتاب اندرو میلنر و جف برویت از استادان دانشگاه موناش (Monash) هستند، اندرو میلنر استاد و مدیر مرکز مطالعات ادبی و فرهنگی تطبیقی آن دانشگاه است. وی صاحب کتابهایی چون ماتریالیسم فرهنگی (۱۹۹۳)، ادبیات، فرهنگ و جامعه (۱۹۹۶)، طبقه (۱۹۹۶) و باز تریسم مطالعات فرهنگی (۲۰۰۲) است.

جف برویت نیز دربخش مطالعات ادبی - فرهنگی تطبیقی در دانشگاه مذکور به تدریس مشغول است. از او کتابهای انتقادگرایی اجتماعی و ادبیات آمریکای لاتین نیز منتشر شده است.

اما کتاب حاضر؛ همان طور که از نامش

پیداست به نظریه‌های فرهنگی معاصر و ارائه مقیاسی تاریخی و نظری از رشد و شکل‌گیری رشته مطالعات فرهنگی پرداخته است. نویسندگان از ۶ پارادایم مهم نظریه فرهنگی نام برده‌اند:

مطلوبیت‌گرایی، نظریه انتقادی، فرهنگ‌گرایی و ماتریالیسم، جامعه‌شناسی فرهنگ، معناشناسی ساختارگرا و پساساختارگرا و نظریه تمایز و پست مدرنیسم. ویرایش سوم کتاب حاضر تا حد زیادی دربردارنده تاریخ‌گرایی جدید است. و همین طور بر نظریه مطالعات فرهنگی، آمریکای لاتین و سیاهان، سیاستهای فرهنگی و انسان‌گرایی، و اندیشه‌های اندیشمندانی چون ژیک، بوردیو، دلوز و گاتاری تأکید دارد. کتاب به طور کلی از هفت فصل تشکیل شده که در واقع معرف شش پارادایم مذکور است.

نظریه فرهنگی و مطالعات فرهنگی، ادبیات و جامعه: از فرهنگ‌گرایی تا ماتریالیسم فرهنگی، نظریه انتقادی: از نقد ایدئولوژی تا جامعه‌شناسی فرهنگ؛ معناشناسی: از ساختارگرایی تا پساساختارگرایی؛ سیاستهای فرهنگی تمایز؛ پست مدرنیسم و نظریه فرهنگی؛ انتقادگرایی فرهنگی و سیاست فرهنگی به ترتیب هفت فصل این کتاب را تشکیل می‌دهد.

جمال محمدی

Contemporary Cultural theory: An Introduction

Andrew Milner and jeff Browitt

پست مدرنیسم را از لحاظ تولید، مصرف و کالایی‌شدن بررسی می‌کند.

لش از فصل ۲ تا ۵، پست مدرنیسم را از طریق

تحلیل نظریه اجتماعی بررسی می‌کند. فصل‌های ۲ و ۳ و ۴، اساساً به بررسی ماهیت فرهنگ فیگورال -

پست مدرن - در مقابل اشکال مدرنیستی گفتاری

می‌پردازد. از این لحاظ فصل ۲ «انتزاع» مدرنیستی را

با «دلالت» پست مدرنیستی در تقابل قرار می‌دهد؛

دلالتی که با وام‌گیری از آثار فوکو، دلوز و نیچه درباره

«بدن» مجسم می‌شود. فصل‌های ۳ و ۴، توجه انتزاعی

مدرنیستی را به زبان و ساختار با پروبلماتیک‌های

پساساختارگرا و پست مدرنیستی «میل» رویاروی

می‌کند. لش در اینجا خود را وامدار فوکو، لیوتار و

هابرماس می‌داند. به عقیده او مدرنیاسیون فرایندی

طولانی مبتنی بر تفکیک فرهنگی است که از

رنسانس و روشنگری شروع می‌شود و سپس در آغاز

قرن بیستم در مدرنیسم زیباشناختی، به تفکیک تمام

عیار ناآل می‌شود. لش در فصل ۵ به این استدلال

می‌پردازد که تولد جامعه‌شناسی جزء لاینفک همین

فرآیند استقلال‌یابی تمام عیار است.

نویسنده در فصل ۶ و ۷ مدل تفکیک و

تفکیک‌زدایی را در عرصه جامعه‌شناسی فرهنگ به

کار می‌گیرد. فصل ۶، تفکیک‌زدایی فرهنگی را از

لحاظ فروریزی امر فرهنگی در امر اجتماعی، به واسطه

زوال «هاله» مدرنیستی، بررسی می‌کند و فصل ۷

پست مدرنیسم را همچون یک «رژیم» دلالت، نه

دلالتی گفتاری، که دلالتی فیگورال، بررسی می‌کند

که طی آن دال، مدلول و مصداق را محو می‌کند. فصل

۷ دربردارنده تلقی لش از امر گفتاری و امر شکلی است.

این فصل همراه فصل ۱ مینای اصلی کل کتاب را

تشکیل می‌دهد. فصل‌های ۶ و ۷ مفهوم تفکیک‌زدایی

در فرهنگ پست مدرن را از طریق مثالهایی از سینما و